

Adam Barcikowski

Kolegium Zarządzania i Finansów

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Opodatkowanie dochodu z transakcji na opcjach walutowych w świetle regulacji prawnych¹

Streszczenie

W artykule zaprezentowano zagadnienie dotyczące sposobu opodatkowania dochodu osiąganego przez przedsiębiorców z tytułu dokonywania transakcji za pomocą instrumentów pochodnych. Sposób opodatkowania dochodu z tego rodzaju działalności został omówiony na przykładzie opcji walutowych. Wskazano różnice w rozumieniu ekonomicznym i prawnym istoty instrumentów pochodnych oraz sposobu powstawania dochodu z tytułu działalności prowadzonej za pomocą tych instrumentów. Ponadto w artykule przedstawiono podstawowe zagadnienia związane z problematyką określenia przychodu, kosztów jego uzyskania oraz opodatkowania dochodu w zakresie przedmiotowych instrumentów. Omówiono również kierunki działań w zakresie poprawy obecnego sposobu opodatkowania instrumentów pochodnych.

Słowa kluczowe: opodatkowanie, instrumenty pochodne, opcje walutowe, dochód, podatek dochodowy

¹ Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 851 z późn. zm.), dalej: Ustawa o CIT; Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2012 r., poz. 361 z późn. zm.), dalej: Ustawa o PIT; Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2014 r., poz. 94 z późn. zm.), dalej: Ustawa o obrocie.

1. Wprowadzenie

W artykule zostały przedstawione zagadnienia podatkowe wynikające z zastosowania ustaw o podatkach dochodowych do transakcji dokonywanych za pomocą instrumentów pochodnych na przykładzie opcji, w tym przede wszystkim opcji walutowych. Zaprezentowano także zagadnienie sposobu opodatkowania dochodu osiąganego przez przedsiębiorców z tytułu dokonywania transakcji za pomocą instrumentów pochodnych. Sposób opodatkowania dochodu z tej działalności został omówiony na przykładzie opcji walutowych. Wskazano rozbieżności w rozumieniu ekonomicznym i prawnym istoty instrumentów pochodnych oraz sposobu powstawania dochodu z tytułu działalności prowadzonej za pomocą tych instrumentów. Ponadto w artykule zostały przedstawione podstawowe zagadnienia związane z określeniem przychodu, kosztów jego uzyskania oraz opodatkowania dochodu w zakresie przedmiotowych instrumentów oraz kierunki działań w zakresie poprawy obecnego sposobu opodatkowania instrumentów pochodnych.

2. Ekonomiczna i ustawowa definicja instrumentu pochodnego

Poniżej wskazano różnice, jakie wynikają z rozumienia instrumentu pochodnego w sensie ekonomicznym a rozumieniem w sensie prawnym zgodnie z definicjami zawartymi w aktach prawnych. Występuje bowiem zjawisko dualizmu, które ma istotne konsekwencje dla opodatkowania dochodów uzyskiwanych z obrotu instrumentami pochodnymi.

2.1. Instrument pochodny w sensie ekonomicznym

Definicja

Instrument pochodny z ekonomicznego punktu widzenia to instrument finansowy, którego wartość w sposób bezpośredni zależy od wartości określonego instrumentu bazowego. Instrumentem bazowym może być wszystko to, co może mieć wartość w danym czasie. Należy tu zaznaczyć, że nie musi to być koniecznie wartość w sensie wartości rynkowej danego dobra, ale może to być nawet stan czy też

samo istnienie danego dobra. Za jeden z bardziej ekstremalnych przykładów instrumentów bazowych z tego punktu widzenia można podać np. warunki pogodowe.

Ogólna konstrukcja instrumentu pochodnego zakłada połączenie dwóch stron stosunkiem natury kontraktualnej. Innymi słowy, strony zawierają między sobą umowę, która może przybierać różną formę. W każdym jednak wypadku umowa ta jest skonstruowana w taki sposób, że w przypadku wzrostu wartości instrumentu bazowego (lub ziszczenia się pewnego warunku, np. określonych warunków pogodowych) jedna ze stron osiąga zysk, a druga ponosi stratę. Naturalnie, przy spadku wartości tego instrumentu bazowego (nieziszczenia się warunku) druga strona osiągnie zysk, a pierwsza stratę.

Sposoby rozliczeń

W celu przedstawienia istoty zysku z instrumentu pochodnego w sensie ekonomicznym należy najpierw przedstawić możliwe sposoby wywiązania się przez strony kontraktu ze swoich zobowiązań.

Pierwszym sposobem rozliczenia instrumentu pochodnego jest dokonanie tego w sposób „rzeczywisty”, tj. z dostawą dobra. Na przykład, jeśli dwie strony (A i B) umówią się, że w dacie X strona A sprzeda stronie B 100 ton aluminium w cenie 10 000 USD, to w dacie X strona B płaci stronie A 10 000 USD, a strona A wydaje stronie B 100 t aluminium. Jeśli okaże się, że w dacie X cena aluminium na rynku wynosi 12 000 USD/100 t, to można zauważyć, że strona B nabyła towar w cenie o 2000 USD niższej. Wobec tego można powiedzieć, że 2000 USD jest realnym zyskiem strony B, ponieważ jest to kwota zaoszczędzona w porównaniu do sytuacji, gdyby strona B nie zawarła instrumentu pochodnego ze stroną A, tylko musiała w dacie X kupić surowiec na rynku. Analogicznie, ta sama kwota będzie stratą strony A, ponieważ w dacie X, gdyby nie było omawianego tu instrumentu pochodnego, to strona A mogłaby posiadać 100 t aluminium sprzedać po wyższej cenie, czyli 12 000 USD/100 t na rynku *spot*.

Drugim sposobem rozliczenia instrumentu pochodnego jest dokonanie tego w sposób „nierzeczywisty”, czyli poprzez wymianę kwot odpowiadających różnicy pomiędzy ceną rynkową danego instrumentu bazowego a ceną ustaloną w kontrakcie. W takim wypadku, biorąc za przykład sytuację opisaną powyżej, strona A sprzedaje posiadane 100 t aluminium na rynku za 12 000 USD w dacie X, a w tym samym czasie strona B kupuje wymagany towar na rynku za tę właśnie cenę. Na podstawie instrumentu pochodnego strona A będzie zobowiązana zapłacić stronie B różnicę wynikającą z ceny surowca na rynku w dacie X a ceną ustaloną w kontrakcie. Wobec tego strona A dokona płatności 2000 USD na rzecz strony B. Otrzymanie

takiej płatności sprawi, że obciążenie ekonomiczne strony B spowodowane koniecznością zakupu surowca będzie o 2000 USD niższe.

Widać więc, że bez względu na przyjęty pomiędzy stronami sposób rozliczenia instrumentu, w sensie ekonomicznym zysk i strata z instrumentu pochodnego będą rozumiane w ten sam sposób. Natomiast instrumentem pochodnym może być taki instrument finansowy, którego wartość jest wprost uzależniona od wartości określonego instrumentu bazowego. W tym przypadku instrumentem bazowym będzie cena 100 t aluminium.

Sposoby wykorzystywania instrumentów pochodnych

Instrument pochodny może być wykorzystywany do **zabezpieczania** się przed ryzykiem związanym z prowadzoną działalnością gospodarczą. Takim ryzykiem może być np. ryzyko walutowe. Przedsiębiorca eksporter, decydując się na działalność zabezpieczającą na instrumentach pochodnych, godzi się oddać możliwość przyszłych zysków (z tytułu np. korzystnej zmiany kursu walutowego) za pewność, że ten kurs nie zmieni się w kierunku niekorzystnym w ważnym dla przedsiębiorcy momencie.

Innym sposobem wykorzystywania instrumentów pochodnych może być **spekulacja**. Instrument pochodny może być przedmiotem obrotu na wolnym rynku, więc można również za jego pomocą prowadzić działalność spekulacyjną. Tego rodzaju działalność za pomocą instrumentów pochodnych może być prowadzona poprzez obrót tymi instrumentami, tj. kupno instrumentu po niskiej cenie i jego odsprzedaż po wyższej cenie. Innym sposobem prowadzenia działalności spekulacyjnej na instrumentach pochodnych może być też zawieranie instrumentów pochodnych oraz spekulowanie na odniesienie zysku z tytułu korzystnych zmian wartości instrumentu bazowego. W tym przypadku, odmiennie niż przypadku działalności zabezpieczającej, przedsiębiorca nie jest zainteresowany tym, że w danej dacie instrument bazowy będzie miał stałą wartość. Bardziej istotny jest w tym przypadku kierunek zmiany wartości instrumentu bazowego na wolnym rynku.

Rozgraniczenie sposobów wykorzystania instrumentów pochodnych na działalność zabezpieczającą i spekulacyjną nabiera istotnego znaczenia w kontekście struktury systemu podatkowego. Inaczej bowiem powinny być definiowane podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym w przypadku wykorzystania instrumentu pochodnego do zabezpieczenia się przed ryzykiem, a inaczej gdy podmiot spekuluje na rynku instrumentami pochodnymi.

Afera opcyjna

Niekiedy intencje, jakie przemawiają za decyzją przedsiębiorcy o zawarciu lub nabyciu instrumentu pochodnego, mogą być trudne do zinterpretowania. Dobrym przykładem może być tzw. afera opcyjna. Polscy przedsiębiorcy zawierali z bankami transakcje oparte na instrumentach pochodnych, przede wszystkim na opcjach walutowych, z intencją uzyskania jak najlepszej oferty na wypadek zmiany kursu walutowego. Przedsiębiorcy, którzy nie prowadzili na co dzień działalności spekulacyjnej na instrumentach finansowych, pomimo pozornego zawierania tych instrumentów z bankami w celu zabezpieczania ryzyka walutowego, ostatecznie spekulowali, licząc na zmianę kursu walutowego, w tym przypadku na aprecjację złotego. W pewnym sensie ich działanie było spowodowane przez kontrahentów (banki), którzy wykorzystywali asymetrię informacji w tym zakresie.

Niekorzystne warunki gospodarcze z lat 2008–2009, deprecjacja złotego, brak wiedzy i doświadczenia przedsiębiorców w prowadzeniu skomplikowanej działalności spekulacyjnej na instrumentach pochodnych spowodowały poniesienie przez nich istotnych strat. Straty jednej ze stron instrumentu pochodnego są naturalnie zyskiem drugiej strony, którą w tym przypadku były międzynarodowe banki inwestycyjne.

Na przykładzie tzw. afery opcyjnej można prześledzić trudności w rozróżnieniu działalności spekulacyjnej od zabezpieczającej *ex post*. Ponadto afera ta stanowi dobry przykład, potwierdzający tezę o możliwości manipulowania rynkiem, w tym przypadku rynkiem instrumentów pochodnych przez duże międzynarodowe instytucje finansowe z jednoczesnym przerzucaniem ryzyka działalności na pozostałych uczestników rynku.

2.2. Instrument pochodny w sensie prawnym

Ujednolicone definicje w ustawach o podatkach dochodowych

Na potrzeby podatków dochodowych instrument pochodny został zdefiniowany w taki sam sposób zarówno w Ustawie o CIT, jak i w Ustawie o PIT. W ustawach tych, po ostatniej nowelizacji², instrument pochodny należy rozumieć zgodnie

² Ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2014 r., poz. 1328).

z definicją zawartą w art. 2, ust. 1 pkt 2 Ustawy o obrocie. Zgodnie z tą definicją instrumentem pochodnym mogą być:

- tytuły uczestnictwa w instytucjach wspólnego inwestowania;
- instrumenty rynku pieniężnego;
- opcje, kontrakty terminowe, swapy, umowy *forward* na stopę procentową, inne instrumenty pochodne, których instrumentem bazowym jest papier wartościowy, waluta, stopa procentowa, wskaźnik rentowności lub inny instrument pochodny (w tym miejscu chodzi o instrument pochodny oparty na wartości innego instrumentu pochodnego), indeks finansowy lub wskaźnik finansowy, które są wykonywane przez dostawę lub rozliczenie pieniężne;
- opcje, kontrakty terminowe, swapy, umowy *forward* na stopę procentową oraz inne instrumenty pochodne, których instrumentem bazowym jest towar i które są wykonywane przez rozliczenie pieniężne lub mogą być wykonane przez rozliczenie pieniężne według wyboru jednej ze stron;
- opcje, kontrakty terminowe, swapy oraz inne instrumenty pochodne, których instrumentem bazowym jest towar i które są wykonywane przez dostawę pod warunkiem, że są dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym lub w alternatywnym systemie obrotu;
- niedopuszczone do obrotu na rynku regulowanym ani w alternatywnym systemie obrotu opcje, kontrakty terminowe, swapy, umowy *forward* oraz inne instrumenty pochodne, których instrumentem bazowym jest towar, które mogą być wykonane przez dostawę, które nie są przeznaczone do celów handlowych i wykazują właściwości innych pochodnych instrumentów finansowych;
- instrumenty pochodne dotyczące przenoszenia ryzyka kredytowego;
- kontrakty na różnicę;
- opcje, kontrakty terminowe, swapy, umowy *forward* dotyczące stóp procentowych oraz inne instrumenty pochodne odnoszące się do zmian klimatycznych, stawek frachtowych, uprawnień do emisji oraz stawek inflacji lub innych oficjalnych danych statystycznych, które są wykonywane przez rozliczenie pieniężne albo mogą być wykonane przez rozliczenie pieniężne według wyboru jednej ze stron, a także wszelkiego rodzaju inne instrumenty pochodne odnoszące się do aktywów, praw, zobowiązań, indeksów oraz innych wskaźników, które wykazują właściwości innych pochodnych instrumentów finansowych.

Cechą charakterystyczną definicji zawartych w ustawach o PIT i CIT jest zastosowanie w nich zamkniętego katalogu instrumentów bazowych. Przytoczona definicja nie obejmuje swoim zakresem wszystkich instrumentów finansowych mogących być w sensie ekonomicznym instrumentami pochodnymi, a częściowo obejmuje instrumenty, które w sensie ekonomicznym nie są instrumentami pochodnymi

(np. instrumenty rynku pieniężnego). Jak wskazano wyżej, w obecnej praktyce gospodarczej instrumentem bazowym może być niemal wszystko to, co są w stanie ustalić strony kontraktu. Stąd też zawężanie takiej listy może skutkować pominięciem niektórych instrumentów i nieopodatkowaniem ich tak, jak wskazywałaby na to ich istota ekonomiczna.

Propozycja implementacji alternatywnej definicji

W obecnym systemie prawnym istnieje definicja, która wydaje się spełniać wymagania dobrej definicji instrumentu pochodnego. Została ona zawarta w §3, pkt. 4 Rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych³. Według dyspozycji tego przepisu za instrument pochodny należy uznać taki instrument finansowy, który spełnia łącznie wszystkie z poniższych warunków:

- jego wartość jest zależna od wahań wartości instrumentu bazowego; tym ostatnim może być określona stopa procentowa, cena papieru wartościowego lub towaru, kurs wymiany walut, indeks cen lub stopy, oceny wiarygodności kredytowej lub indeksu kredytowego albo inna podobna wielkość;
- nabycie tego instrumentu nie powoduje poniesienia żadnych wydatków początkowych albo wartość netto tych wydatków jest niska w porównaniu do wartości innych rodzajów kontraktów, których cena podobnie zależy od zmiany warunków rynkowych;
- rozliczenie instrumentu nastąpi w przyszłości.

Szpecially istotne wydaje się być ostatnie stwierdzenie pierwszego z powyższych warunków „albo inna podobna wielkość”. Sprawia ono, że definicja nabiera cech ogólności oraz nie tworzy katalogu zamkniętego, co w przypadku instrumentów pochodnych, których nowe rodzaje mogą powstawać z dnia na dzień, wydaje się być bardzo korzystne. Ponadto powyższa definicja jest w stanie objąć niemal wszystkie instrumenty pochodne, czego nie można powiedzieć o żadnej z definicji obowiązujących w obecnych ustawach podatkowych.

³ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz.U. z 2001 r. poz. 149, nr 1674 z późn. zm.), dalej: *Rozporządzenie*.

3. Opcja walutowa jako instrument zabezpieczenia się przed ryzykiem kursowym

3.1. Instrumenty symetryczne i asymetryczne

Instrumenty pochodne z ekonomicznego punktu widzenia można podzielić na instrumenty symetryczne i asymetryczne.

Instrumenty symetryczne to takie, w których obie strony mają przeciwstawne sobie zobowiązania. Inaczej mówiąc, w klasycznym kontrakcie na sprzedaż towaru, jedna ze stron **zobowiązuje się sprzedać** drugiej stronie dany towar w określonej dacie i po określonej cenie. Natomiast druga strona w tym samym czasie i po tej samej cenie **zobowiązuje się kupić** ten towar od kontrahenta. Zawarcie przez strony tego rodzaju instrumentu pochodnego nie powinno się wiązać z dodatkowymi opłatami, ponieważ w sensie ekonomicznym obie strony dysponują prawami tego samego rodzaju (przeciwstawne zobowiązania). Symetrycznymi instrumentami pochodnymi są m.in. kontrakty terminowe (*futures* oraz *forward*) lub kontrakty swap. Naturalnie, takie instrumenty mogą zostać rozliczone w sposób rzeczywisty (z dostawą towarów) lub nierzeczywisty (poprzez wymianę kwot odpowiadających różnicom w cenach).

Natomiast instrumenty asymetryczne dają jednej ze stron kontraktu **zobowiązanie** do dokonania danej czynności np. sprzedaży danego dobra w określonej dacie po określonej cenie. Natomiast druga ze stron otrzymuje **uprawnienie** do wykonania czynności przeciwnej, czyli zakupu tego dobra również po określonej cenie w określonej dacie. Jeśli strona dysponująca uprawnieniem uzna, że w danym momencie realizacja instrumentu pochodnego jest dla niej niekorzystna, to zrezygnuje z wykonania uprawnienia. Taka sytuacja może mieć miejsce np. w przypadku uprawnienia do zakupu towaru, gdy cena towaru na rynku w dacie wykonania kontraktu jest niższa niż ustalona w kontrakcie (czyli strona może kupić taniej dany towar na rynku). Istotną charakterystyką tego rodzaju instrumentów pochodnych jest konieczność zapłaty premii dla strony przyjmującej na siebie zobowiązanie. Zapłata premii ma na celu wyrównanie sytuacji ekonomicznej stron. Strona posiadająca uprawnienie może z niego w każdej chwili zrezygnować. Natomiast strona będąca zobowiązaną nie może odwołać swojego zobowiązania bez względu na warunki rynkowe. Typowym przykładem asymetrycznego instrumentu pochodnego jest opcja. Również ten rodzaj instrumentów pochodnych może zostać rozliczony w sposób rzeczywisty lub nierzeczywisty.

3.2. Opcje walutowe

Jednym z rodzajów opcji są opcje walutowe. Instrumentem bazowym dla tego rodzaju kontraktów jest kurs wymiany walut. W najbardziej podstawowej wersji opcje walutowe występują w dwojakiej postaci, tj. opcje sprzedaży (*put*) oraz opcje kupna (*call*). Opcja sprzedaży daje stronie posiadającej uprawnienie, nazywanej nabywcą opcji, prawo do sprzedaży określonej ilości waluty po określonym kursie w określonej dacie. Druga strona, zwana wystawcą opcji, jest z kolei zobowiązana do nabycia od kontrahenta w danym momencie po określonej cenie danej ilości waluty. W przypadku opcji kupna jest odwrotnie. To nabywca opcji ma prawo do zakupu określonej ilości waluty po określonym kursie i w określonej dacie. Natomiast wystawca opcji ma zobowiązanie do sprzedaży waluty po uzgodnionych warunkach.

Typowym zastosowaniem opcji walutowych przez przedsiębiorców jest zabezpieczenie się przed ryzykiem walutowym, czyli przed ryzykiem zmiany kursu walut. Jeśli przedsiębiorca eksportuje swoje towary za granicę do innej strefy walutowej, to jego przyszły zysk będzie zależny od kursu waluty w przyszłości, w której otrzyma płatność za swoje towary. Żeby wytransferować to ryzyko ze swojego rachunku ekonomicznego, przedsiębiorca może zawrzeć z innym przedsiębiorcą lub z bankiem opcję walutową, w której ustalą, jaki będzie kurs wymiany waluty zagranicznej na krajową. Innymi słowy, jeśli przedsiębiorca wie, że w dacie X otrzyma zapłatę od swojego kontrahenta w obcej walucie, a rozlicza się (ponosi koszty działalności) w rodzimej walucie, to może zawrzeć opcję sprzedaży waluty zagranicznej po określonym kursie w dacie X. W ten sposób będzie wiedział, ile minimalnie dostanie waluty rodzimej za jednostkę waluty kontrahenta w dacie otrzymania płatności. W razie korzystnej dla przedsiębiorcy zmiany kursu w dacie X, tj. w tym przypadku wzrostu powyżej kursu ustalonego w opcji, przedsiębiorca nie zrealizuje opcji, tylko sprzeda walutę na rynku, uzyskując w ten sposób wyższą kwotę w walucie rodzimej. Za możliwość ustalenia minimalnej wartości przyszłej zapłaty w walucie rodzimej przedsiębiorca będzie musiał zapłacić wystawcy opcji premię opcyjną za przejście przez wystawcę opcji ryzyka przedsiębiorcy – eksportera. Z kolei jeśli przedsiębiorca jest importerem, to analogicznie może zawierać instrumenty pochodne na zakup danej waluty, która będzie mu potrzebna w określonej dacie w celu zapłaty za importowane towary.

Opcję walutową przed momentem realizacji można zbyć na rynku podobnie jak każdy inny instrument pochodny. Instrumenty pochodne są normalnym przedmiotem obrotu na rynkach wtórnych, mają swoją wartość, która jest kształtowana na rynku między innymi przez podaż i popyt na te instrumenty oraz na instrumenty

dla nich bazowe. Nie należy mylić premii opcyjnej płaconej wystawcy kontraktu za jego zawarcie z wartością opcji na rynku wtórnym. Premia opcyjna jest płacona jednorazowo wystawcy opcji w momencie jej wystawienia, natomiast wartość opcji na rynku jest ceną, za jaką jeden nabywca opcji (w rozumieniu pierwotnym) chce zbyć swoje uprawnienie innemu uczestnikowi wolnego rynku. Należy dodać, że opcja walutowa wchodzi w zakres instrumentów pochodnych w rozumieniu Ustawy o CIT i Ustawy o PIT.

4. Przychód z transakcji na opcjach walutowych

Poniżej wskazano różnice pomiędzy rozumieniem przychodu z transakcji na opcjach walutowych w sensie prawnym oraz w sensie ekonomicznym. Ponadto podano przykład powstawania różnic kursowych z tytułu transakcji na opcjach walutowych.

4.1. Przychód w sensie prawnym i ekonomicznym

Przychód w sensie ekonomicznym

Inwestor odnosi przychód w przypadku zakupu instrumentu bazowego, jeśli dokonał tego po cenie niższej niż aktualna cena rynkowa w dacie wykonania uprawnienia przysługującego mu z tytułu opcji. Dla inwestora zajmującego pozycję długą w opcji typu *call* przychód stanowi zakup instrumentu bazowego po cenie niższej niż cena rynkowa w dniu wykonania opcji.

Jeśli przedsiębiorca nie sprzeda zakupionego na podstawie opcji instrumentu bazowego na rynku, to **formalnie** nie zrealizuje zysku, ale w kategoriach przychodu w sensie ekonomicznym przychód powstanie. Przychód ten będzie równy wysokości różnicy pomiędzy ceną rynkową instrumentu bazowego a ceną wykonania opcji. Jeśli przedsiębiorca sprzeda instrument bazowy, to **faktycznie** zrealizuje przychód w wysokości równej różnicy pomiędzy ceną sprzedaży instrumentu bazowego a kosztem jego nabycia.

Zgodnie z ekonomicznym pojmowaniem przychodu z transakcji na opcjach również formalnie niezrealizowany zysk może stanowić dla przedsiębiorcy przychód w sensie ekonomicznym. Tego rodzaju przychód może zostać bowiem wliczony przez przedsiębiorcę do jego rachunku ekonomicznego.

Przychód w sensie prawnym

Przychodem na potrzeby podatków dochodowych będzie przychód z odpłatnego zbycia opcji na rynku wtórnym oraz przychód z realizacji praw z nich wynikających, czyli efektywnie przychód z rozliczenia opcji. Powstanie on jednak dopiero w momencie realizacji praw z niej wynikających. Ponadto przychód ten zostanie uznany za przychód z kapitałów pieniężnych i jako taki zostanie opodatkowany stawką 19%. Należy jednak zaznaczyć, że opcje różnego rodzaju mogą być przedmiotem obrotu na rynku zorganizowanym i na rynku pozagiełdowym (OTC). Z powyższego mogą wynikać rozbieżności w podatkowym traktowaniu przychodów osiągniętych z transakcji na rynku regulowanym, dokonywanych za pośrednictwem domów maklerskich i innych tego typu instytucji, oraz transakcji na rynku OTC. Będzie to przede wszystkim rozbieżność w pojmowaniu przychodu z inwestycji w opcje pomiędzy ustawodawcą podatkowym (**przychód w sensie prawnym**) a inwestorami (**przychód w sensie ekonomicznym**), czyli faktycznymi podatnikami. Różnica ta wynika z podstaw ekonomicznej teorii opcji. Dotyczy ona tego, że zgodnie z brzmieniem przepisów prawa podatkowego przychód w rozumieniu prawa podatkowego z transakcji dokonywanej za pomocą opcji można osiągnąć przez:

- odpłatne zbycie opcji;
- realizację praw wynikających z opcji – sprzedaż instrumentu bazowego po z góry umówionej cenie (dla sprzedawcy opcji *put* oraz dla wystawcy opcji *call*).

Rozbieżności pomiędzy prawnym a ekonomicznym rozumieniem przychodu

Komplikacje powstają z braku w powyższym wyliczeniu realizacji praw wynikających z opcji przez zakup instrumentu bazowego po z góry umówionej cenie (dla nabywcy opcji *call* oraz wystawcy opcji *put*). Chodzi tu o przychód w sensie ekonomicznym, wynikający z nabycia danego dobra (tu waluty) po niższej cenie niż cena w danym momencie dostępna na rynku. W sensie podatkowym bowiem zakup dobra powinien zostać uznany ewentualnie za koszt uzyskania przychodu, nigdy zaś za przychód (jeśli transakcja odbyła się na warunkach rynkowych – a takim jest przychód z tytułu realizacji opcji na warunkach rynkowych pomiędzy podmiotami niepowiązanymi). Z powodu braku szczegółowych regulacji dotyczących przychodów z transakcji dokonywanych przy wykorzystaniu instrumentów pochodnych w Ustawie o CIT, należy w tym przypadku stosować przepisy ogólne (w tym art. 14 Ustawy o CIT). Zgodnie z regulacjami Ustawy o PIT natomiast za przychody z transakcji

dokonywanych za pomocą instrumentów pochodnych (w tym opcji) można uznać (art. 11, ust. 1 oraz art. 17, ust. 1 pkt 10 Ustawy o PIT):

- otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym pieniądze,
- otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym wartości pieniężne,
- wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń,
- przychody z odpłatnego zbycia opcji,
- przychody z realizacji praw wynikających z opcji.

Ta luka wydaje się być istotna, ponieważ na podstawie przychodów w sensie ekonomicznym odnoszonych z tytułu realizacji praw wynikających z zakupionych opcji *call* inwestorzy dokonują kolejnych transakcji lub uznają swoje interesy za należycie zabezpieczone. Inaczej mówiąc, inwestorzy osiągają zamierzony przez siebie cel ekonomiczny bez konieczności późniejszej lub natychmiastowej sprzedaży instrumentu bazowego na wolnym rynku. Ma to miejsce z uwagi na istotne znaczenie wartości majątku inwestora w danym momencie bez konieczności natychmiastowej realizacji ewentualnych przychodów w sensie prawnym.

Skarb Państwa zostaje więc pozbawiony pewnej części dochodów oraz następuje sytuacja stanowiąca niekonsekwencję władz podatkowych, które opodatkowują jedynie jedną stronę transakcji. Dochód w sensie podatkowym powstaje jedynie po stronie podatnika sprzedającego dany instrument bazowy, a pomijany jest zysk w sensie ekonomicznym z tytułu nabycia danego dobra po cenie niższej niż dostępna na rynku. Można naturalnie argumentować, że dochód ten zostanie efektywnie zrealizowany w momencie sprzedaży tego dobra przez nabywcę albo sprzedaży produktu, który został taniej wyprodukowany dzięki tańszemu nabyciu tego dobra. Jednakże oba te zdarzenia są niepewne na moment realizacji opcji walutowej w związku z czym wydaje się, że bezpieczniejszym rozwiązaniem z punktu widzenia Skarbu Państwa będzie opodatkowanie nawet formalnie niezrealizowanego przychodu.

Przykład 1

Rodzaj opcji	Wartość instrumentu bazowego ustalona w opcji	Wartość rynkowa instrumentu bazowego w dniu wykonania opcji	Przychód w sensie ekonomicznym	Przychód w sensie prawnym
Zakupu (<i>call</i>)	5 000	10 000	5 000	0
Sprzedaży (<i>put</i>)	10 000	5 000	5 000	5 000

4.2. Przychód w warunkach różnic kursowych

Opcje walutowe rozliczane w sposób rzeczywisty mogą powodować pewne komplikacje z uwagi na ich instrument bazowy, jakim jest kurs waluty. Wynikają one z tego, że można się zastanawiać, czy podatnik nie będzie miał do czynienia, w wypadku zrealizowania uprawnienia, jakie mu przysługuje jako nabywcy opcji, z różnicami kursowymi. Oczywiście w tej części omówimy jedynie problematykę powstania dodatnich różnic kursowych. Zgodnie z przepisami Ustawy o PIT i Ustawy o CIT dodatnie różnice kursowe powstają w przypadku zaistnienia jednej z poniższych sytuacji:

- przychód należny wyrażony w walucie obcej po przeliczeniu na walutę polską według kursu ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski jest niższy od wartości tego przychodu w dniu jego otrzymania, przeliczonej według faktycznie zastosowanego kursu waluty z danego dnia;
- poniesiony koszt wyrażony w walucie obcej po przeliczeniu na walutę polską według kursu ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski jest wyższy od wartości tego kosztu w dniu zapłaty, przeliczonej według faktycznie zastosowanego kursu waluty z danego dnia.

Przychód z tytułu zastosowania opcji walutowej

Przychodem wynikającym tylko z zastosowania opcji walutowej będzie wartość waluty obcej, jaką nabywca opcji *put* otrzyma w zamian za sprzedaną walutę w polskim środku płatniczym. Otrzymana cena będzie rozliczona jako przychód w momencie dostarczenia waluty kontrahentowi, ale nie później niż w momencie otrzymania faktycznej zapłaty. Dodatnie różnice kursowe wystąpią natomiast najpewniej w przypadku realizacji przysługującego mu prawa przez nabywcę opcji typu *call*, chociaż są możliwe również w przypadku opcji *put*.

Pierwszy przypadek nastąpi wówczas, gdy podatnik ma dokonać płatności w walucie obcej w przyszłości. Przychód został jednak zaksięgowany i rozliczony wcześniej. W dniu zapłaty będzie on więc musiał nabyć, oczywiście o ile nie posiada jej wcześniej, odpowiednią ilość waluty obcej. Może on nabyć opcję walutową typu *call* na zakup tej waluty. Jeśli w dniu realizacji uprawnienia z niej wynikającego kurs waluty będzie wyższy od kursu wykonania opcji, podatnik zrealizuje przysługujące mu prawo i zakupi daną ilość waluty obcej po ustalonej w kontrakcie cenie. Jeśli ponadto okaże się, że ta cena jest niższa od kursu z dnia odniesienia przychodu, to podatnik będzie musiał wykazać powstanie dodatnich różnic kursowych.

Drugi przypadek może nastąpić, gdy podatnik ma otrzymać płatność w walucie obcej w przyszłości. Przychód z tego tytułu został jednak zaksięgowany i rozliczony dla celów podatkowych wcześniej. W dniu zapłaty podatnik może chcieć sprzedać walutę obcą, żeby zamienić płatność na walutę polską. Może on w tym celu nabyć opcję typu *put* na sprzedaż tej waluty. Jeśli w dniu realizacji uprawnienia, który prawdopodobnie będzie dniem otrzymania płatności, kurs waluty obcej będzie niższy od kursu uzgodnionego jako cena wykonania w opcji, to podatnik zrealizuje swoje uprawnienie i sprzeda otrzymaną walutę, zamieniając ją na walutę polską. Ponadto jeśli okaże się, że kurs wykonania opcji był wyższy niż kurs zastosowany przy rozliczaniu przychodu w dniu, w którym stał się on należny, to podatnik będzie zmuszony wykazać powstanie dodatnich różnic kursowych.

Opcje rozliczane w sposób nierzeczywisty

Należy wskazać, że powyższa kwestia znajdzie zastosowanie jedynie w stosunku do opcji rozliczanych w sposób rzeczywisty. W przypadku rozliczania opcji walutowych w sposób nierzeczywisty nie będzie miała miejsca dostawa waluty, wobec czego nie powstaną różnice kursowe. Wobec powyższego realizacja opcji walutowej rozliczanej w sposób rzeczywisty po stronie sprzedającego walutę będzie źródłem przychodu w sensie prawnym i ekonomicznym. Natomiast w przypadku nabycia tej waluty przychód w sensie prawnym, w formie dodatnich różnic kursowych, nastąpi jedynie w przypadku wydatkowania tej waluty.

5. Koszt uzyskania przychodu z transakcji na opcjach walutowych

W przypadku opcji walutowych kosztem będzie, dla nabywcy opcji, premia opcyjna płacona wystawcy. Wydatek ten, zgodnie z treścią przepisów, należy rozliczyć jako koszty uzyskania przychodu dopiero w momencie realizacji prawa wynikającego z opcji, rezygnacji z jego realizacji lub odpłatnego zbycia tego instrumentu pochodnego.

Jednakże wydatki wynikające z rozliczenia opcji, czyli w tym przypadku zapłata ceny za nabycie waluty obcej lub polskiej po z góry ustalonym kursie, nie będą podlegały ograniczeniom w zakresie czasu ich rozpoznania wskazanym powyżej. Z uwagi na brak odmiennej regulacji w Ustawie o CIT i PIT należy tę kategorię wydatków potraktować jako odpowiednio koszty poniesione w celu uzyskania przychodu, w przypadku działalności spekulacyjnej, lub koszty poniesione w celu zabezpiecze-

nia źródła przychodu, w przypadku działalności zabezpieczającej, zwanej też hedgingową. W związku z powyższym koszty te powstaną w momencie ich poniesienia.

W przypadku opcji walutowych rozliczanych w sposób rzeczywisty będziemy jednak mieli dodatkowo do czynienia z powstawaniem różnic kursowych. Nie będą to koszty, podobnie jak to miało miejsce w przypadku przychodów, bezpośrednio związane z rozliczaniem opcji walutowej. Będą one bardziej związane z transakcją, którą użycie tego instrumentu pochodnego miało zabezpieczać. Poniżej zostaną opisane przypadki powstania ujemnych różnic kursowych, jako że będą one stanowić dla podatnika koszt uzyskania przychodu. Ujemne różnice kursowe w przypadku zastosowania opcji walutowych mogą powstać w dwóch przypadkach.

Pierwszy przypadek będzie miał miejsce, gdy podatnik otrzyma przychód należny w walucie obcej z odroczonym terminem płatności. Może on przewidywać, że do momentu faktycznego otrzymania należności kurs tej waluty bardzo spadnie. Chcąc zminimalizować skutki spadku tego kursu, podatnik może zdecydować się na zakup opcji typu *put* na kwotę równą należności i z terminem wykonania w dniu otrzymania należności. W tym przypadku, gdy kurs waluty w dniu otrzymania płatności rzeczywiście spadnie poniżej kursu wykonania opcji, podatnik zrealizuje swoje uprawnienie. Jeżeli kurs wykonania opcji będzie niższy niż kurs obowiązujący w momencie, gdy przychód stał się należny, to podatnik będzie mógł odnotować koszt uzyskania przychodu. Koszt ten będzie równy różnicy pomiędzy kursem obowiązującym w dniu, gdy przychód stał się należny, a kursem wykonania opcji walutowej. Jeśli kurs w dniu otrzymania płatności byłby wyższy od kursu wykonania opcji, to podatnik zrezygnuje z realizacji przysługującego mu uprawnienia i sprzeda walutę obcą na wolnym rynku. W zależności od wysokości tego kursu podatnik wykaże dodatnie lub ujemne różnice kursowe albo nie wykaże ich wcale.

Drugi przypadek będzie miał miejsce, gdy podatnik poniesie koszt w walucie obcej z odroczonym terminem płatności. Może on przewidywać, że do momentu zapłaty kurs waluty bardzo wzrośnie. W związku z tym pragnie on zabezpieczyć się przed takim wzrostem poprzez zakup opcji *call*, która da mu prawo do zakupu kwoty równej jego zobowiązaniu. Załóżmy ponadto, że podatnik chciał jedynie złagodzić skutki wzrostu kursu, więc kurs wykonania opcji jest i tak wyższy od kursu obowiązującego w dniu, w którym przychód stał się należny. Jeśli w dniu otrzymania należności kurs będzie wyższy od kursu wykonania opcji, to podatnik zrealizuje przysługujące mu uprawnienie. Wtedy będzie on zobowiązany wykazać koszt uzyskania przychodu z tytułu ujemnych różnic kursowych równych różnicy pomiędzy kursem wykonania opcji a kursem obowiązującym w dniu, w którym poniesiono koszt. Oczywiście jeśli cena będzie niższa od ceny wykonania, podatnik zrezygnuje z wykonania uprawnienia i w zależności od tej różnicy wykaże dodatnie lub ujemne

różnice kursowe. W skrajnym przypadku, który jest jednocześnie mało realistyczny, podatnik nie wykaże różnicy kursowej.

Podobny sposób rozliczania opcji będzie dotyczyć innych opcji rozliczanych w sposób rzeczywisty, w tym w szczególności opcji z barierą. Jedyna różnica będzie polegać na tym, że nie wystąpią w ich przypadku różnice kursowe, a instrumentem bazowym nie będzie kurs walutowy, ale odpowiedni inny rodzaj aktywa.

6. Dochód jako podstawa opodatkowania transakcji na opcjach walutowych

Zgodnie z ogólnymi zasadami, dochodem podlegającym opodatkowaniu podatkiem dochodowym będzie różnica przychodów i kosztów ich uzyskania. W przypadku transakcji dokonywanych za pomocą instrumentów pochodnych możemy mieć do czynienia z dochodem z realizacji instrumentu pochodnego lub z dochodem ze zbycia instrumentu pochodnego.

6.1. Dochód z realizacji opcji walutowych

Istnieje różnica pomiędzy traktowaniem dochodu z transakcji na opcjach walutowych rozliczanych w sposób rzeczywisty oraz nierzeczywisty.

Dochodem z realizacji opcji walutowych jest różnica między przychodem a kosztami uzyskania przychodu z realizacji opcji. W przypadku realizacji opcji przychodem jest sprzedaż określonego instrumentu bazowego po określonej cenie lub środki uzyskane z tytułu rozliczenia instrumentu pochodnego. Natomiast kosztem uzyskania przychodu jest wydatek poniesiony na nabycie tego instrumentu w przeszłości lub wydatek poniesiony na nabycie instrumentu pochodnego, który jest realizowany. Dlatego też dochód do opodatkowania będzie różnicą pomiędzy tymi wartościami.

Opcje rozliczane w sposób nierzeczywisty

Na moment realizacji opcji walutowej rozliczanej w sposób nierzeczywisty nastąpi wymiana kwot równych różnicy kursów walutowych pomnożonych przez wartość kontraktu. Wobec powyższego, jeśli na moment realizacji opcji walutowej wystawca będzie zobowiązany dokonać płatności różnicy cenowej nabywcy, to dochodem nabywcy będzie otrzymana płatność jako przychód, pomniejszona o koszt uzyskania tego przychodu w wysokości premii opcyjnej. Natomiast w przypadku

opcji rozliczanej w sposób rzeczywisty premia opcyjna będzie stanowić przychód (a zarazem i dochód z powodu braku kosztów) wystawcy opcji, ponieważ nabywca nie wykona prawa przysługującego mu z tytułu opcji walutowej. Należy tu zaznaczyć, że pomimo zabezpieczenia ryzyka kursowego i kursu waluty jako instrumentu bazowego tej transakcji, w rozumieniu podatkowym żaden ze wskazanych dochodów nie będzie stanowić dochodu z tytułu różnic kursowych.

Opcje rozliczane w sposób rzeczywisty

W przypadku opcji rozliczanej w sposób rzeczywisty nastąpi fizyczna dostawa waluty pomiędzy stronami, naturalnie jeśli nabywca opcji skorzysta z przysługującego mu uprawnienia. W takim przypadku dochodem wystawcy opcji *put* będzie premia opcyjna, natomiast dochodem nabywcy takiej opcji będzie różnica pomiędzy kursem ustalonym w opcji a kursem wymiany zastosowanym przez nabywcę opcji przy pierwotnym nabywaniu waluty, która teraz jest sprzedawana wystawcy.

Natomiast w przypadku opcji *call* dochodem wystawcy takiej opcji będzie różnica między kursem ustalonym w opcji a kursem, za jaki wystawca opcji pierwotnie nabył walutę sprzedawaną teraz w wyniku opcji na rzecz nabywcy. Nabywca opcji w takim wypadku zrealizuje stratę z tytułu wykonania instrumentu pochodnego równą premii opcyjnej zapłaconej wystawcy. W tym samym czasie ekonomicznym zyskiem nabywcy opcji *call* będzie różnica między aktualnym kursem waluty a kursem wynikającym z warunków ustalonych w opcji walutowej. Nabywca bowiem nabył walutę od wystawcy za cenę niższą niż obecnie obowiązująca na rynku. W przeciwnym wypadku nabywca opcji nie realizowałby przysługującego mu uprawnienia. Na tym ostatnim przykładzie widać wyraźnie, że nie będzie podlegać opodatkowaniu dochód nabywcy, który stanowi zysk w sensie ekonomicznym.

6.2. Dochód ze zbycia opcji walutowych

Opcja walutowa może być normalnym przedmiotem obrotu na rynku. Nabywca opcji zarówno typu *call*, jak i typu *put* może zbyć swoje uprawnienie. W takim przypadku dochodem z transakcji dla nabywcy będzie różnica pomiędzy ceną uzyskaną za sprzedaną opcję a premią opcyjną zapłaconą wystawcy.

Natomiast w przypadku dalszej odsprzedaży opcji dochód będzie już liczony w ten sam sposób jak dochód ze zbycia innych nabytych składników majątku. Przychodem będzie wobec tego ponownie cena uzyskana ze sprzedaży opcji na rynku, natomiast kosztem uzyskania tego przychodu będzie cena zapłacona poprzedniemu

właścicielowi opcji, czyli pierwotny koszt nabycia tej opcji przez obecnego właściciela. Premia opcyjna nie będzie stanowiła kosztu uzyskania przychodu w tym przypadku, ponieważ została ona zapłacona i rozliczona w kosztach w momencie sprzedaży opcji, przez jej pierwotnego nabywcę.

Zgodnie z odpowiednimi przepisami ustaw, dochód ustalony w powyższy sposób powinien zostać opodatkowany stawką 19%.

7. Podsumowanie

Autor postuluje konieczność rozróżnienia podatkowego traktowania transakcji na instrumentach pochodnych, które mają charakter spekulacyjny od tych o charakterze zabezpieczającym. Jednym z głównych argumentów przemawiających za takim stanowiskiem jest możliwość zwiększenia stabilności wymiany gospodarczej, ale również zmniejszenie efektu przerzucania ryzyka działalności gospodarczej przez duże międzynarodowe podmioty inwestycyjne na pozostałych uczestników danego rynku lokalnego.

Omówione powyżej charakterystyki obecnego systemu opodatkowania instrumentów pochodnych obowiązującego w Polsce wskazują, że nie ma rozróżnienia na to, jaki rodzaj działalności za pomocą instrumentów pochodnych prowadzi podatnik. Dochody z działalności zabezpieczającej oraz z działalności spekulacyjnej na instrumentach pochodnych są obliczane w ten sam sposób. Ma to istotne znaczenie szczególnie w kontekście różnych skutków dla podatników, ale również dla gospodarki, jakie niosą ze sobą te dwa rodzaje działalności.

Działalność spekulacyjna jest obciążona dużo większym ryzykiem. Ponadto niejednokrotnie, jak pokazał już przykład tzw. afery opcyjnej, podmioty angażujące się doraźnie w tego rodzaju działalność mogą być wykorzystywane przez większych i bardziej doświadczonych uczestników rynku. W ten sposób większe podmioty niejako wykorzystują mniejszych kontrahentów do przerzucania ryzyka działalności na tych ostatnich, jednocześnie zachowując zysk dla siebie. Natomiast działalność zabezpieczająca jest bardzo korzystna w skali makro i prowadzi do zwiększenia stabilizacji oraz bezpieczeństwa wymiany gospodarczej.

Ponadto, z punktu widzenia Skarbu Państwa oraz podatników, z uwagi na pewność obrotu i prawa, należy wskazać, że konieczne jest wprowadzenie do prawa podatkowego definicji, która w większym i bardziej precyzyjnym stopniu niż obecnie obowiązująca odpowiadałaby warunkom rynkowym.

W chwili obecnej nie ma publikowanych danych na temat dochodów budżetu państwa z opodatkowania działalności gospodarczej prowadzonej przy wykorzy-

staniu instrumentów pochodnych. Mimo to, po przeanalizowaniu podstawowych danych publikowanych przez instytucje publiczne (np. Ministerstwo Finansów), można wskazać na teoretycznie negatywny wpływ obecnych regulacji podatkowych na budżet państwa.

Po pierwsze, w 2013 r. według Ministerstwa Finansów dochody budżetu państwa z podatków dochodowych wyniosły odpowiednio: CIT 29 638 450 tys. zł (ok. 11% całości dochodów) oraz PIT 42 936 000 tys. zł (ok. 16% całości dochodów). Po drugie, dzienne obroty instrumentami pochodnymi na rynkach regulowanych w Polsce wynosiły w 2006 r. 797,6 mln zł, w 2007 – 1,411 mld zł, w 2008 – 1,2552 mld zł i w 2009 – 1,0598 mld zł. Ponad 95% tych kwot stanowiły instrumenty związane z rynkiem akcji, co tłumaczy spadek ich wartości w okresie kryzysu finansowego. Obroty rynku pozagiełdowego (OTC) kształtowały się w tym czasie następująco: 9,2449 mld zł, 13,1593 mld zł, 14,817 mld zł, 5,9122 mld zł. W tym przypadku procentowe instrumenty pochodne stanowiły ponad 75% obrotów. Widać więc wyraźnie, że banki, które są głównie zainteresowane zabezpieczaniem wahań stopy procentowej, w Polsce wolą zawierać transakcje na rynku OTC. Powyższe dane, w połączeniu ze wzrostem gospodarczym państwa, młodym rynkiem oraz rosnącą międzynarodową wymianą handlową skłaniają do stwierdzenia, że rynek instrumentów pochodnych w Polsce będzie rozwijać się w rosnącym tempie.

Przy zestawieniu struktury dochodów budżetu państwa z danymi o wielkości rynku w Polsce można wysnuć wniosek, że transakcje na instrumentach pochodnych, w szczególności te dokonywane na rynku OTC, w znacznej części pozostają poza zakresem opodatkowania podatkami dochodowymi i w związku z tym nie mają znaczącego wpływu na budżet Skarbu Państwa.

Jak wiadomo, działalność prowadzona z wykorzystaniem instrumentów pochodnych wiąże się z wysokim ryzykiem. W szczególności dotyczy to działalności spekulacyjnej. Natomiast działalność spekulacyjna prowadzona przez wielkie międzynarodowe instytucje finansowe może doprowadzić do zachwiania lokalnym rynkiem i to nie tylko rynkiem finansowym, ale całą gospodarką. Z tego punktu widzenia należy doprowadzić do sytuacji, w której **przerzucanie** przez jedne podmioty ryzyka swojej działalności na kontrahentów, przy jednoczesnym **zachowaniu** zysku, będzie wiązało się z większym opodatkowaniem i w konsekwencji zwiększonymi dochodami budżetu państwa. Jest to niezbędne dlatego, że działalność spekulacyjna prowadzona przez duże instytucje może się przekładać na państwo lub poszczególnych uczestników rynku i teoretycznie w przyszłości może doprowadzić do sytuacji, w której interwencja państwa będzie niezbędna. Dlatego też państwo powinno mieć środki na taką interwencję.

Pierwszym krokiem do poprawy tej sytuacji byłoby skonstruowanie nowej definicji instrumentów pochodnych na potrzeby obecnie obowiązujących regulacji prawnopodatkowych w zakresie podatków dochodowych. Definicja taka powinna być jak najbardziej ogólna, żeby swym zakresem objąć zarówno obecnie istniejące instrumenty pochodne, jak i te, które mogą powstać w przyszłości. Następnie należy zaprojektować nowy system opodatkowania działalności spekulacyjnej, który będzie gwarantować odpowiednie środki budżetowi państwa na ewentualną interwencję oraz jasne uregulowanie działalności zabezpieczającej prowadzonej za pomocą instrumentów pochodnych.

W kontekście natomiast zmian obecnych regulacji można postulować wprowadzenie do Ustawy o CIT i Ustawy o PIT definicji prawnej działalności spekulacyjnej i działalności zabezpieczającej. Po wprowadzeniu tego rodzaju definicji będzie możliwe odrębne uregulowanie zasad opodatkowania przychodów i kosztów z tego rodzaju działalności, przy czym działalność zabezpieczająca powinna być preferowana z fiskalnego punktu widzenia.

Bibliografia

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 851 z późn. zm.).
2. Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2012 r., poz. 361 z późn. zm.).
3. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2014 r., poz. 94 z późn. zm.).
4. Ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2014 r., poz. 1328).
5. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz.U. z 2001 r. nr 149, poz. 1674 z późn. zm.),

Wydawnictwa zwarte

1. Dmowski A., *Opodatkowanie pochodnych instrumentów finansowych podatkiem dochodowym od osób prawnych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.

2. Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B., *System finansowy w Polsce*, t. 1 i 2, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

Materiały internetowe

1. Boczkowski A., *Afera opcyjna może się powtórzyć*, <http://www.pb.pl/2121587,80809,afera-opcyjna-moze-sie-powtorzyc>
2. Iwaniuk W., *Skąd się wzięły straty na opcjach?*, <http://www.ekonomia.rp.pl/artykul/285993.html>

Taxation of Income from Currency Option Transactions in light of Legal Regulations

Summary

The article presents the issue of taxing income earned by entrepreneurs on account of transactions made by derivative instruments. The way this sort of business is taxed is discussed on the example of currency options. The author indicates discrepancies in the understanding of derivative instruments in the economic and legal terms as well as the way incomes are generated on account of this kind of business operation. Besides, the article discusses basic questions with regard to the definition of income, tax deductible expenses and taxation of income from the derivative instruments. The author also points to the directions of activities to improve the present method of derivative instruments taxation.

Keywords: taxation, derivative instruments, currency options, taxable income, income tax
